HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כ"ו דכתיב [1] שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו': ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [א] כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר [2] לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו וה"מ בבתים אבל א) (א) [ב] בקשקושי ג) ואברורי לית לן בה אמר רב אשי אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאותו עון לא חרבה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תחת ישמעאל ולא תחת נכרי תחת נכרי ולא תחת חבר תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם תחת ת"ח ולא תחת יתום ואלמנה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל חולי ולא חולי מעים כל כאב ולא כאב לב כל מיחוש ולא מיחוש ראש כל רעה ולא אשה רעה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא [3] שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר: ג) ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ג] יפה תענית לחלום כאש לנעורת אמר רב חסדא [ד] ובו ביום ואמר רב יוסף [ה] אפי' בשבת רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא אמרו ליה לטעום מר מידי אמר להו בתענית יתיבנא אמרו ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה דאמר ד) רב יהודה [ו] לוה אדם תעניתו ופורע א"ל תענית חלום הוא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת: ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש: הא תנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברי תורה דתניא ס) חברים שהיו עוסקין בתורה [ז] מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן [ח] לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה והתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש כי תני ההיא [ט] בעיבור שנה דאמר רב אדא בר אהבה וכן תנו סבי דהגרוניא אמר רבי אלעזר בר צדוק כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה: **מתני'** [י] לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה ס) שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ס) ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: **גמ'** תנן התם לא י) [כ] יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר בר"ה וישתה ברה"י אבל אם הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר

וכן

עשרים ושש דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר. אין זו שלוה וי"ג מרדו אין זו שלום שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הנותרים מנ"ב: **לרומם בית אלהינו.** ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה: **קשקושי ואברורי.** ז) בירניות ומגדלים: רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיא ומנעם מלהגביה בתיהם יותר מבהכ"נ: **תחת ישמעאל.** לשמשו: **ולא תחת נכרי.** אדומים שהיו רשעי' יותר: **חבר.** (א) אומה מבני פרסיים: **תלמיד חכם.** אם יקניטנו יענישנו וכן יתום ואלמנה מפני שדמעתן מצויה: **חולי.** הוא חולי ארוך המנוונה ח) והולך ומתיש כח כגון אשתא וחולי הראש: **כאב.** הוא ההולך ובא כגון כאב שן כאב מכה: **מיחוש.** חששא בעלמא לפי שעה וקל: **חללה של רשות.** עומק לבם שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד: **עיגלא תילתא.** (ב) שלישי לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא: **והא תנא ליה רישא אם התחילו אין מפסיקין.** וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה: **אתאן לדברי תורה.** ומילתא אחריתי נקט: **חברים העוסקין בתורה מפסיקין.** תורתן לקריאת שמע דזמנה דאורייי' ובשכבך ובקומך ט) ואין מפסיקין לתפלה: **אבל אנו.** הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנותנו כ"ש שנפסיק לתפלה: **עיבור שנה.** שהיו עולים שבעה לעלייה ונושאין ונותנין אם השנה ראויה וצריכה להתעבר כדאמר בסנהדרין (יא:) על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה: **מתני' שמא ישכח ויצא.** משתחשך: **ולא יפלה את כליו.** מבער כנים מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים כו) ולקמן (יב.) מפרש טעמא: **ולא יקרא לאור הנר.** בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת: **החזן.** חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו. ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן: **כיוצא בו.** לעשות הרחקה לעבירה אמרו: **לא יאכל הזב עם הזבה.** וכ"ש טהור עם הזבה: **מפני הרגל עבירה.** מפני שמתוך שמתיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת: **גמ' לא יעמוד אדם** י) **ברה"י.** ויושיט פיו וראשו לרה"ר לאחוז כלי ולשתות גזרה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת:

וכן

ולא תחת חבר. פירש בקונטרס חבר פרסיים ול"נ דפרסיים היו בבבל מימות כורש כדפירש"י בפ"ב דגיטין (דף יז.) וחברים בימי רבי יוחנן אתו לבבל כדאמר בהבא על יבמתו (יבמות סג:) [ב] ועוד דאמרינן בקדושין (עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה משמע דחברי אומה אחרת היא והא דאמר בפרק ב' דגיטין (דף יז.) אתא חברא שקל שרגא מקמייהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והגל' אותם לבבל לאו משום דחברים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחברים שביניהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דאתו חברי לבבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמר או בטולך או בטולא דבר עשו בתר דאתו חברי לבבל בימי ר' יוחנן כדמוכח בהבא על יבמתו (יבמות סג:) והרשיעו את הפרסיים דרומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דאתו חברי לבבל פרסיים בימי כורש ול"נ כדפריש' דהא בימי רבי יוחנן אתו חברי ופרסיים בימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עב.) דלאו אומה אחת הן והר"ר יעקב מקורביל (ג) י) מפרש דחברים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים והיינו דשקל הכומר שרגא להביא לע"ז שלהן:

כגון אנו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה. והא דאמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה ט) מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת:

כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו. והא דאמר לקמן (דף לג:) [ג] כי הוה מטיא (זמן תפלה) לביש ומכסי ומצלי [ד] ההוא ס) מצלי היינו ק"ש [ה]:

בעיבור שנה. שלא יתקלקלו המועדות:

שמא ישכח ויצא. אליבא דרבא דאמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמא ישכח המחט [ו] דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאיתא בפ"ב דב"ק (דף כו:) [ז] הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא ישכח את המחט להצניעו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת ויצא:

לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י. בהמוצא תפילין (עירובין דף צט.) מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דאמרי עומד אדם בר"ה ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות [ח] איכא למיחש שמא יביאם אצלו [ט] וא"ת השתא נמי כי יכניס ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר שלוקח ברה"י ונחית בבטנו ברה"ר [י] דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב חטאת ויש לומר דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה ששוב נכנסים לתוך מעיו כדאמר [יא] (לקמן דף פ.) הוציא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן ואתי שפיר הא דפרק אמרו לו (כריתות דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במעיו בהדי הנהו

דמחייב

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ח מהל' תפלה הל' ב טוש"ע א"ח סי' קן סעיף ב:

סט ב טוש"ע שם:

ע ג מיי' פ"א מהלכות תעניות הלכה יב סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' רכ סעיף ב [ובר"ף כאן ובפ"ק דתעניות ד' קע"ג. ובר"ש כאן ובפ"ט דברכות סי' ה' ובפ"ק דתעני' סי' טז]:

עא ד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' תקסח סעיף ב:

עב ה מיי' ומיי' שם טוש"ע א"ח סי' רפח סעיף ד:

עג ו מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:

עד ז ח מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה ופ"ו מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעיף ג:

עה ט מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה:

עו י מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:

עז כ מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א:

◆

רבינו חננאל

שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו, הרי כ"ה שנה, ובארבע עשרה שנה למרידה בא כדרלעומר והחריבה נמצאת שלותה כ"ו שנים ותשלום נ"ב לישיבתה. וכל עיר שגגותיה גבוהות מן הכנסת סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו. אמר רב אשי [אנא] עבדי למתא מחסיא שהגבהתי הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עון א)לעולם. **אמר רב** תחת נכרי ולא תחת ישמעאל, תחת ישמעאל ולא תחת חבר, שהן רעים, כדגרסינן ביבמות תחת חבר ולא תחת ת"ח, כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בזרוע רמה, וכ"ש יתום ואלמנה. **אמר רב** כל חולי ולא חולי מעיים, וכל כאב ולא כאב לב, כל מחוש ולא מחוש ראש. **אמר רב** יפה תענית לחלום כאש בנעורת. אמר רב חסדא ובו ביום. אמר רב יוסף ואפילו בשבת. (ואינו תענית חלום) זה שאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע [ואינו תענית חלום] אלא שקיבל עליו מעצמו להתענות בו. ואפילו אם אירע בו אונס לוה ופורע, ודייקינן מהא דגרסי' בתעניות צערא קביל עליה כי הא שמעי' היכא דאירע בו [צער או אונס]. אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין כך ובין כך לא. **אם התחילו אין מפסיקין** כו'. ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפילו לתפלה. והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ההיא בעיבור שנה תניא, דא"ר אלעזר בר' צדוק כשהיינו עסוקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה. **מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה** כו'. ירושלמי [לעיל בהלכה ב] ממה דתנינן מנחה ותני לה ר' חייא חשיכה, הדא אמר אפילו חשיכה דתנינן בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברשות היחיד, אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום ששותה

מסורת הש"ס

א) [בלשון ישמעאל מגדל], ב) [גי' הערוך אבוהורי פי' חומת העיר בלשון פרסי], ג) תענית יב: ע"ש, ד) [ע' תוס' לקמן כד. ד"ה תעני'], ה) [לקמן קמג.], ו) עירובין כ. ע"ש צט. ע"ש, ז) פי' בניינים העשוין לנוי, ח) בס"א: המגוול, ט) [דברים ו], י) בדפ"ר הגי' ברה"ר וכו' לרה"י, כ) וכך מפרש הערוך בערך חבר, ל) [לעיל יו"ד.], מ) [נ"ל עיין לגוזין],

תורה אור השלם

1 שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרָדוּ: וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְדָרְלָעֹמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת רְפָאִים בְּעַשְׁתְּרֹת קַרְנַיִם וְאֶת הַזּוּזִים בְּהָם וְאֵת הָאֵימִים בְּשָׁוֵה קִרְיָתָיִם: בראשית יד ד-ה

2 כִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבְעַבְדֻתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיַּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֶת לָנוּ מִחְיָה לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתָיו וְלָתֶת לָנוּ גָדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלָ‍ִם: עזרא ט ט

3 שָׁמַיִם לָרוּם וָאָרֶץ לָעֹמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר: משלי כה ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חבר אומה. נ"ב ורש"י בפ' כירה דף מה ריש ע"א חברי שם עכ"ל: (ב) ד"ה עגלה תלתא שליש. נ"ב ג' ועירובין דף סג. דחה כן בשמו זה ע"ש: (ג) תוס' ד"ה ולא תחת וכו' והר"ר יעקב מפריש דחברים הם כומרים מפרסיים דומים למלאכי חבלה:

גליון הש"ס

גמ' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט: תוס' ד"ה כאן במלוה וכו' ול"ע ועמד בזה הצל"ח בתשובותיו: מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"א תוס' ד"ה עקירת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וכו' מצלי היינו קריאת שמע. עיין ברכות טו ע"א תוס' ד"ה אמאן:

מוסף רש"י

ואפילו בשבת. יכול להתענות כדי שיתבטל צער גזר (תענית יב:). **ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד.** דחיישינן שמא ימשך גופו ויוציא הכלי עמו (עירובין כ. וכעי"ז שם צט.).

תוס' ישנים

א) ואמר רבינו יעקב דהני גגין דידן בקשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עליהן כמו שהיו רגילין להשתמש על גגותיהן בימי חכמים ולפ"ז א"א להגביה בהכ"נ יותר משאר גגין:

◆

מוסף תוספות

א. דדוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת. הגהות מרדכי סימן תנ"א.

ב. דאמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל. תוס' גיטין יז. ג. עליה דרשב"י כי הוה יתיב במערתא. מי' הר"ן. ד. אלמא הוו מפסיקין לתפלה, יי"ל. שיטה להר"ן. ה. והאי דנקט מצלו לאו דוקא. שיטה להר"ן. ו. שעליו. תוס' הרא"ש. ז. [גבין] היתה אבן מונחת לו בחיקו. תוס' הרא"ש. ח. המשקים חפצים הצריכין לו נינהו. פי' הר"ן. ט. אפי' שותה בכלים שאינן צריכין לו. פי' הר"ן. אבל בחפצים שאינם צריכים לו בחוץ פלוגתא דר"מ אוסר ורבנן שרו. ריטב"א. י. דמחשבתו משויא ליה מקום. ריטב"א. יא. בתוס' הרא"ש נוסף: דאז חשוב כמונח ואפי' הוא מהלך. (וע"ז הוא מביא ראי' מהוציא דיו ועי' שפ"א).

א) אולי כיון רבינו בתיבת לעולם למש"כ התוס' בחידושיו לשבת בתועלת שעשה רב אשי שלא תהא נשארת בחורבנה לעולם כשעתיד הקב"ה לחזור בתי כנסיות לישובן וכדאיתא בברכות נ"ח ב' תחזור גם היא לישובה. והיינו דכתיב ולהעמיד את חרבותיו ע"ש ודו"ק.